

"МИСТЕЦТВО ВОГНЮ" УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ПРОЦЕСУ

THE "ART OF FIRE" OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE EUROPEAN ART PROCESS

ЗОЯ ЧЕГУСОВА
мистецтвознавець, кандидат
мистецтвознавства

ZOYA CHEGUSOVA
art-critic, Doctor of Philosophy in
History of Arts

На зламі ХХ – початку ХХІ ст. професійне декоративне мистецтво перетворилося на найважливішу складову образотворчого мистецтва України. Треба визнати, що його лєвова частка належить ділянці "мистецтва вогню", яка охоплює сучасну професійну кераміку, скло, метал.

У словосполучення "мистецтво вогню" закладено певну символіку, адже художня кераміка, скло, метал безпосередньо пов'язані з випалом у печі при високій температурі (до 1400°): вони реально народжуються вогнем. Але усе ж таки уточнимо походження терміна "мистецтво вогню".

Нагадаємо, що термін "мистецтво вогню" поширився у Франції на зламі ХІХ–ХХ століть¹³, коли декоративно-ужиткове мистецтво було важливим складником творчого потенціалу європейського стилю модерн – неповторного, хоча й найбільш "гнаного" серед усіх великих стилів². Його лєвова частка належала "групі мистецтва вогню" ("Groupe des arts du feu") – художньому склу і кераміці, як називали французи.

Відомо, що на початку ХХ ст. існували два погляди на стиль модерн, який, з одного боку, сприймався як "прорив" до культури новітнього часу, як перший і останній після доби бароко єдиний і цілісний стиль, а з іншого – сприймався його сучасниками як кітч і художня вульгарність¹¹. Так, естетика стилю модерн є своєрідною мистецькою суперечністю. Упродовж 28-ми років (1886–1914)³ модерн мусив самостійно обстоювати свої заслуги, перш ніж дивовижні якості могутніх художніх перетворень, що відбулися в архітектурі та мистецтві на "повороті століть", стали визнаними критеріями естетичної довершеності. Головною особливістю мистецтва модерну, який його сучасники називали "останнім зітханням, що гине"¹², є те, що все нове в ньому формувалося на-самперед у галузі архітектури та мистецтва. Зірковий час модерну – це період тріумфу саме декоративного мистецтва. Насамперед тому, що цей стиль тяжів до синтезу мистецтв, і як кожний історичний стиль претендував на створення особливого предметно-просторового середовища⁸. Піонерів європейської архітектури початку ХХ ст. – Гектора Гімара, Віктора Орта, Анрі Ван де Вельде, Отто Варнера – вже не

At the turn of the twentieth – early twenty-first century, professional decorative art has become the most important component of fine arts in Ukraine. Admittedly, its lion's share belongs to the area of "art of fire", which includes such types as modern professional ceramics, glass, metal.

The phrase "art of fire" has a certain symbolism. After all, art ceramics, glass, metal are directly related to firing in a furnace at high temperature (up to 1400 degrees): they are actually born in fire. However, we are going to clarify the origin of the term "art of fire", immersing ourselves in the history.

Let us recall that the term "art of fire" spread in France at the turn of the XIX-XX centuries¹³, when decorative and applied arts were an important component of the creative potential of the European style of Art Nouveau – a unique, although the most persecuted of all the great styles². Its lion's share belonged to the "Groupe des arts du feu" – glass art and ceramics, as they were called by the French.

It is known that in the early twentieth century there were two views on the Art Nouveau style, which, on the one hand, was perceived as a "breakthrough" to modern age culture, as the first and the last after the Baroque era, a sole and holistic style, and on the other – its contemporaries thought that it was a kitsch and artistic vulgarity¹¹. Thus, the aesthetics of the Art Nouveau style is a kind of artistic contradiction. For 28 years (1886-1914)³ Art Nouveau had to defend its own merits before the amazing qualities of the powerful artistic transformations that took place in architecture and art at the "turn of the centuries" became recognised criteria of aesthetic perfection.

The main feature of Art Nouveau art, which its contemporaries called "the last sigh of the dying century"¹² is that everything new in it was formed primarily in the field of architecture and art. The glory hour of Art Nouveau is a period of triumph of decorative arts. First of all, because this style tended to the synthesis of arts, and as each historical style claimed to create a special subject-spatial environment⁸. The pioneers of European architecture of the early twentieth century – Hector Guimard, Victor Orth, Henri Van de Velde, Otto Wagner

Анна Лисик, Суха квітка
Anna Lysyk, Dried flower, 2012

Тетяна Павлишин, Полтва. Привиди риб. / Tatiana Pavlyshyn, Poltava. Ghosts of Fish, 2013

вдовольняла роль зодчого, кожен з них бажав стати "архітектором мистецтва". Вони з пієтетом ставилися до декоративно-ужиткового мистецтва, благородно зводячи його на одну сходинку п'єдесталу з архітектурою, не підвищуючи останню⁶.

Згадаємо в цьому контексті й українських архітекторів В. Кричевського, І. Левинського, А. Захаревича, О. Лушпинського та ін., які проектували для своїх споруд зображальний декор, облаштування інтер'єрів, вітражі, стінні розписи, що було проявом сецесійного мислення і творчого універсалізму². Українські зодчі сецесії, як і європейські, застосовували "біоморфний" принцип, який взаємопов'язував усі компоненти архітектури, декоративного і образотворчого мистецтва. Цей принцип органічної цілісності передбачав безперервний зв'язок функціонального і прекрасного, ужиткового і естетичного². І цей факт "зрівнювання в правах" декоративно-ужиткового мистецтва, яке найбільше "обслуговує" інтер'єр, та інших видів художньої творчості був дуже важливим для стилю модерн.

Стиль модерн, який мав такі різні дефініції "нового

– were no longer satisfied with the role of the architect – each of them wanted to become an "architect of art." They treated decorative and applied arts with obeisance, nobly placing them at one step of the pedestal with architecture, without raising the latter⁶. Let us mention in this context such Ukrainian architects as V. Krychevskyi, I. Levynskyi, A. Zakhariyevych, O. Lushpynskyi, etc., who designed pictorial decor, interior design, stained glass, murals for their buildings, which was a manifestation of secession way of thinking and creative universalism². Ukrainian secession architects, like European ones, applied the "biomorphic" principle, which interconnected all components of architecture, decorative and fine arts. This principle of organic integrity presupposed a continuous connection of functional and beautiful, utilitarian and aesthetic². And this fact of equalisation in the rights of decorative and applied arts, which mostly "serves" the interior, and other types of art work was very important for the Art Nouveau style. Thus, the Art Nouveau style, which had different definitions of "new art" in Europe such as "Guimar style", "Le style Métro", "Jugendstil", "Art Nouveau"¹⁵,

мистецтва" в Європі як "стиль Гімар", "стиль метро", "югендстиль", "ар нуво"¹⁵, "флоральний стиль"⁴, заслужено не бажав більше визнавати відмінності між так званим "низьким" ужитковим і "високим" вільним мистецтвом, з чого й почалося переможне сходження декоративного мистецтва¹¹. Принцип поділу мистецтва на "головні" та "другорядні" види був офіційно засуджений ще в кінці XIX ст. у Франції, де знайшов своє втілення принцип "єдності всіх мистецтв", який став засадничим для стилю модерн, відтак від 1891 р. твори декоративно-прикладного мистецтва, навіть його промислові зразки, брали участь у щорічному, відомому в усій Європі Салоні Національного товариства красних мистецтв нарівні з оригінальними творами живопису та скульптури¹⁴.

З віддалі XXI століття виразніше відчуваєш вплив європейського модерну на українське мистецтво. Близькість мистецтва модерну вітчизняному художникові легко пояснюється менталітетом українця, який у всі віки гостро і захоплено сприймав красу природи. А скло і кераміка модерну неодмінно натхненні природою. "Природа, – стверджував Гектор Гімар, – це найвеличніший архітектор, але вона не виробляє нічого паралельного і симетричного"¹³.

Метр ар нуво Еміль Галле прикрасив двері свого ательє в Нансі девізом "Мій корінь – в основі лісу". Згодом школа Нансі, яку він очолював, стала синонімом флорального (чи флореального) варіанту європейського модерну¹³.

Що об'єднує майстрів модерну з українськими художниками – це контакт з природою (те, що дуже близьке вітчизняним художникам-прикладникам другої половини XX ст.), особливе розуміння мистецтва як життєдайної сили природи, любов до рідної флори й фауни. І в другій половині XX ст., і в перше десятиріччя XXI природа продовжує надихати українських майстрів, пропонуючи їм своєрідну "сировину" – основу для образів. Однак значущий для художника об'єкт природи гранично трансформується його талантом, вилучається з власних елементарних зв'язків і занурюється у новий контекст переплетення форми й образу. Поетично-витончене сприйняття природних мотивів, що близьке флоральному стилю, виявилось далеко не чужим видатним майстрам, які прославили в другій половині XX ст. Київський завод художнього скла (КЗХС): А. Балабін, Л. Мітяєва, О. Гущин, А. Зельдич, І. Зарицький, І. Аполлонов, С. Голембовська, О. Сміян, С. Кадочников, В. Дудін, В. Затинайко. Це знайшло відображення в їхніх численних творах, що колись прикрашали Музей скла КЗХС, нещадно зруйнований наприкінці 1990-х рр. (як і сам завод) тогочасною владою.

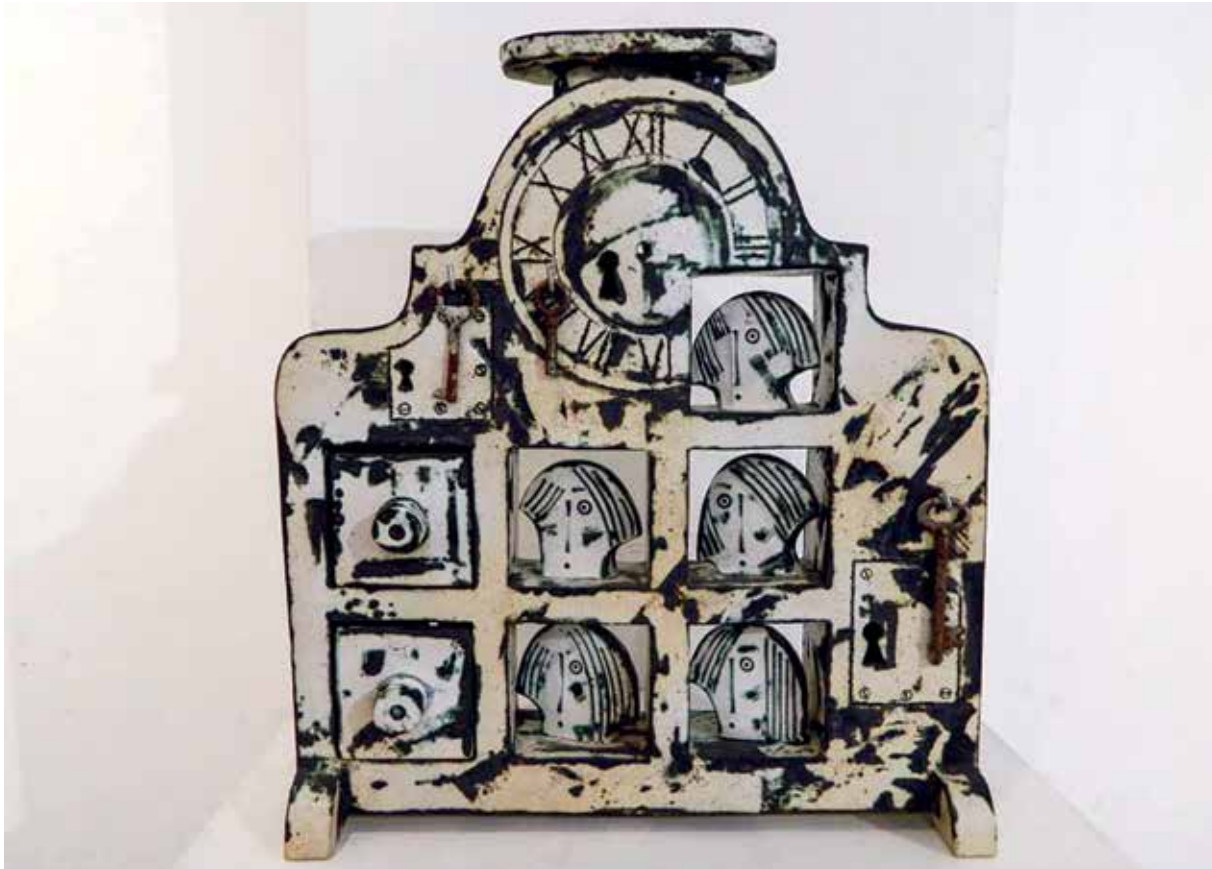
Чимало рис модерну, розглядуваного як декоративно-рослинна форма, втілено в роботах згаданих київських склярів. У 1970-1980-х роках художники київської школи художнього скла, що були справжніми романтиками, як і всі майстри модерну, тонко, з глибокою національною своєрідністю сприйняли надісланий у майбутнє майстрами флорального

"floral style"⁴, deservedly did not want to recognise the differences between the so-called "low" applied and "high" free art, from which the victorious ascent of decorative arts began¹¹. The principle of dividing art into "main" and "secondary" types was officially condemned in the late nineteenth century in France, where the principle of "unity of all arts" was embodied, which became fundamental to the Art Nouveau style. In this connection, since 1891, works of decorative and applied art, even its industrial designs, participated in the annual, known throughout Europe Salons of the National Society of Fine Arts on an equal footing with the original works of painting and sculpture¹⁴.

From the height of the twenty-first century, we can feel more clearly the influence of European Art Nouveau on Ukrainian art. The closeness of Art Nouveau art to the domestic artist is easily explained by the mentality of the Ukrainian, who in all ages has sharply and enthusiastically perceived the beauty of nature. Moreover, glass and pottery of Art Nouveau were definitely inspired by nature. "Nature, – according to Hector Guimar, – is the greatest architect, but it does not produce anything parallel and symmetrical"¹³.

Art Nouveau master Emil Gallé decorated the door of his studio in Nancy with the motto: "My roots are in the depths of the forest". Later, the school of Nancy, which he headed, became synonymous with the floral (or floreal) version of the European Art Nouveau¹³.

What unites the masters of Art Nouveau with Ukrainian artists is the contact with nature (something very close to domestic applied artists of the second half of the twentieth century), a special understanding of art as a life-giving force of nature, love for native flora and fauna. Both in the second half of the twentieth century and in the first decade of the twenty-first century, nature continued to inspire Ukrainian masters, offering them a kind of "raw material" – the basis for images. However, the object of nature, which is important for the artists, is transformed by their talent at the border, removed from their own elementary connections and immersed in a new context of the shape and image intertwining. The poetic and refined acceptance of natural motifs, which is close to the floral style, turned out to be far from being unfamiliar to such outstanding craftspeople, who made Kyiv Glass Art Factory (KAGF) famous in the second half of the twentieth century. They are A. Balabin, L. Mytiaieva, O. Hushchyn, A. Zeldych, I. Zarytskyi, I. Apollonov, S. Holembovska, O. Smiian, S. Kadochnikov, V. Dudin, V. Zatyinaiko, which was reflected in their numerous works that once adorned the Museum of Glass of the KAGF, ruthlessly destroyed just like the plant in the late 1990s by the then authorities. Many features of Art Nouveau, considered as a decorative and floral form, were embodied in the works of these Kyiv glass-makers. In the 1970s and 1980s, artists of the Kyiv School of Glass Art, who by and large were true romantics, like all craftsmen of Art Nouveau, subtly, with a deep national identity, accepted the impulse of artistic transformation of the plant life sent to the future by artists of floral style, by implementing

Олександр Рось, Старий годинник / Olexander Ros, Old Clock, 2014

стилю імпульс художнього перетворення рослинного світу, реалізуючи на новому етапі та в нових формах їхні ідеї загальної гармонії й краси.

Елегантністю і фантазією, музичальністю і поетичністю, властивих склу ар нуво французького візрця, муранському склу з його високим декоративним і технічним рівнем, вирізнялися і створені в другій половині XX ст. шедеври гутного скла майстрів Львова – М. Павловського, З. Масляк, В. Гінзбурга, А. Бокотєя, Ф. Черняка, Б. Галицького, С. Мартинюка.

Досить значним, хоча, безсумнівно, опосередкованим є вплив славетного Рене Лаліка на представників львівської школи художнього скла – майстрів кришталю та гуті: львів'ян А. Петровського, О. Принади, Р. Дмитрика, І. Мацієвського, киянина С. Кадочнікова. Водночас їхні твори у матованому кришталі не можна назвати ані наслідувальними, ані запозиченими, а лише інспірованими великим Лаліком, де головною є не стільки художньо-стилістична подібність, скільки відповідність духові майстра "прекрасної епохи" (франц. "Belle époque").

На межі XX-XXI ст. в Україні збереглася популярність найвидатнішого художника скла доби модерну, відомого поряд з Емілем Галле, – Луїса Комфорта

at a new stage of time and in new forms their ideas of general harmony and beauty.

Masterpieces of blown glass created in the second half of the twentieth century by the artists from Lviv – M. Pavlovskyi, Z. Masliak, V. Hinzburg, A. Bokotey, F. Cherniak, B. Halytskyi, S. Martyniuk were distinguished by elegance and fantasy, musicality and poetry, which are similar to the French Art Nouveau glass, Murano glass, with its high decorative and technical level.

The influence of the famous René Lalique on the representatives of the Lviv School of Glass Art– Lviv masters of cut glass and blown glass: A. Petrovskyi, O. Prynada, R. Dmytryk, I. Matsievskyi, S. Kadochnikov, was quite significant, though undoubtedly indirect. At the same time, their works in frosted crystal can be called neither imitative nor borrowed, but only inspired by the great Lalique, where the main thing was not so much artistic and stylistic similarity as compliance with the spirit of the artists of the "beautiful era" (French "Belle époque").

At the turn of the twentieth-twenty-first centuries, the popularity of the most prominent Art Nouveau artist of glass, known along with Emil Gallé – Louis Comfort Tiffany preserved in Ukraine. His blown glass, which he called "flaming", resembles a painting, thanks to a

Тиффані. Його видувне скло, назване "пломенистим", нагадує розпис завдяки порошку зі звичайного або коштовного металу, який наносився на скло густим шаром, створюючи ефект "горіння" кольору. Видувні посудини Тиффані відтворювали світ рослин у всьому його розмаїтті. Гармонійне поєднання якості і екстравагантності, краси матеріалу й вигадливості вирізняли всі творіння Тиффані – лампи, вази, вітражі, намиста. Зазначимо, що львівські художники скла початку ХХІ ст., а саме – члени Львівської професійної асоціації вітражистів "Вікно" О. Янковський, А. Курило, О. Шевченко, І. Тарнавський, О. Личко, активно користуються ефектною технікою Тиффані у своїх вітражах і пластиці.

Скло, як архітектонічний вияв прозорості та невагомості, багато в чому визначало обличчя ужиткового мистецтва модерну. Веселкова гра барв і флорально-ніжні образи знаходили найбільш адекватне і елегантне втілення в композиціях зі скла.

Слід зауважити, що така тенденція є доволі сильною і в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. і в українському, і в європейському художньому склі загалом, про що свідчить потужний досвід міжнародних симпозіумів гутного скла у Львові від 1989 року до сьогодні. Відкриття у склі майстрів модерну – художні й технологічні – безперечно позначилися на роботах українців. Багато українських художників другої половини ХХ ст. використовували різні техніки обробки скла Е. Галле, головного ідейного керівника "Ecole de Nancy" і "Товариства декоративного мистецтва Лотарингії", який здійснив своєрідну революцію в ужитковому мистецтві Франції. Основи його стилю слід шукати в японському мистецтві. Однак у жодному разі не можна вважати, що він копіював чужі зразки – так само, говорячи про вплив модерну на сучасних художників, ми заперечуємо можливість копіювання і повторів. Складно знайти щось більш несхоже на японське мистецтво, ніж твори Галле.

Так само, як складно відшукати щось більш несхоже на шедеври француза Галле у виробках українських майстрів кінця ХХ – початку ХХІ ст.¹⁵. Подібно до Галле, який брав саме розуміння стилю японських художників і переробляв його, керуючись власним смаком і майстерністю, українці ставляться до стилю "модерн" як до джерела натхнення для своїх інспірацій, ремінісценцій, імпровізацій.

Масове виготовлення предметів зі скла високої художньої якості на початку ХХ ст. налагодила склярська мануфактура Нансі – підприємство братів Дом. Головна заслуга в цьому належала Антоніну Дому, який вважав, що скло має постійно пристосовуватися до мінливих художніх потреб. Мануфактура виготовляла не лише одиничні високохудожні твори, а чудові об'єкти, якість яких зовсім не псувало серійне виробництво¹⁵. Успіху сприяло те, що на підприємстві працювали професійні склярі й художники. Завдяки сильному потенціалу майстрів фірма не припинила існування після смерті засновників і ще у 2000-х роках виготовляла чудові вироби зі скла у стилі ар деко¹³.

powder of ordinary or precious metal, which was applied to the glass in a thick layer, creating an effect of burning colour. Tiffany's blown vessels reproduced the world of plants in all its diversity. A harmonious combination of quality and extravagance, beauty of the material and ingenuity distinguished all of Tiffany's creations – his lamps, vases, stained glass, and necklaces.

It should be noted that Lviv glass artists of the early twenty-first century, namely members of the Lviv Professional Association of artists-stained-glass makers "The Window" O. Yankovskyi, A. Kurylo, O. Shevchenko, I. Tarnavskiy, O. Lychko actively use the spectacular Tiffany's technique in their stained glass and plastic arts. Glass, as an architectural manifestation of transparency and weightlessness, largely determined the face of the applied arts of Art Nouveau. The rainbow play of colours and floreal-gentle images found their most adequate and elegant embodiment in glass compositions. It is worth noting that this trend is quite strong in the second half of the twentieth-early twenty-first centuries in both Ukrainian and European glass art in general, as evidenced by the powerful experience of the International Blown Glass Symposiums in Lviv from 1989 until today.

Discoveries in glass of Art Nouveau masters – artistic and technological – undoubtedly affected the works of the Ukrainians. Many Ukrainian artists of the second half of the twentieth century used various techniques of glass processing by Emil Gallé, the main ideological director of the "Ecole de Nancy" and the Lorraine Society of Decorative Arts, who made a kind of revolution in the applied arts of France. The foundations of his style should be sought for in Japanese art. However, in no case we shall consider that he copied other artists' samples – just as speaking of the influence of Art Nouveau on contemporary artists: we exclude the possibility of copying and repetition. It is difficult to find anything more dissimilar to Japanese art than Gallé's works. Just as it is difficult to find something more dissimilar to the masterpieces of the Frenchman Gallé in the works of Ukrainian artists of the late twentieth-early twenty-first centuries¹⁵. Like Gallé, who took the very understanding of the style of Japanese artists and reworked it, guided by his own taste and skill, Ukrainians treat the style of "Art Nouveau" as a source of inspiration for their inspirations, reminiscences, improvisations. Mass production of glass items of high artistic quality in the early twentieth century was established by the Nancy Glass Manufactory, an enterprise of the Daum brothers. The main merit in this belonged to Antonin Daum, who believed that glass should constantly adapt to changing artistic needs. The manufactory produced not only single highly artistic works, but also wonderful items, the quality of which was not spoilt the mass production¹⁵. The success was facilitated by the fact that the company employed professional glassmakers and artists. Due to the strong potential of the craftsmen, the company did not cease to exist after the death of its founders and in the 2000s produced excellent glass products in the Art Deco style¹³.

На цьому розумному принципі спільної праці майстра і художника ґрунтувалася діяльність знаменитого КЗХС, Львівської скульптурно-керамічної фабрики, Скларсько-виробничого об'єднання "Райдуга" у Львові, що славилися своїми виробами зі скла у всій Європі – підприємства, які на зламі тисячоліть були по-варварському зруйновані.

Важливою особливістю кераміки доби модерну була особлива увага до матеріалу, його природних властивостей, технічних експериментів – принципи, які завжди вважалися пріоритетними на початку ХХ ст. і для українських майстрів "мистецтва вогню" Т. Обмінського, Є. Нагірного, Є. Червінського, О. Лушпинського, Л. Левинського – усі вони були випускниками Львівської політехнічної школи, яка відіграла знаменну роль у розвитку промислової кераміки Галичини⁹.

Захоплення мистецтвом народів Сходу, зокрема Японії та Китаю, було характерним явищем для художньо-естетичного руху початку ХХ ст. У східному мистецтві керамістів приваблювали насамперед простота, чисті лінії, звернення до лаконічних природних форм⁹.

Той самий вплив ми відчуваємо в українській кераміці в другій половині ХХ ст.: у численних керамічних вазах, які вийшли із Софійської гончарні Академії

The activities of the famous KAGF, the Lviv Ceramic and Sculpture Factory, and the Raiduha Glass and Production Association in Lviv, which were famous for their glass products throughout Europe, companies, which were barbarically destroyed in the heyday of Ukrainian glass art, were based on the same reasonable principle of joint work of the craftsman and the artist. Regarding Art Nouveau ceramics, its most important feature was close attention to the material, its natural properties, technical experiments – principles that have always been considered a priority in the early twentieth century for such Ukrainian masters of "art of fire" as T. Obminskyi, Y. Nahirnyi, Y. Chervinskyi, O. Lushpynskyi, L. Levynskyi: all of them were graduates of the Lviv Polytechnic School, which played a significant role in the development of industrial ceramics in Halychyna⁹.

The fascination with art of the peoples of the East, in particular Japan and China, was a characteristic phenomenon for the artistic and aesthetic movement of the early twentieth century. In Eastern art, ceramists were attracted, first of all, by simplicity, clean lines, appeal to laconic natural shapes⁹.

We felt the same influence in Ukrainian ceramics in the second half of the twentieth century: in numerous ceramic vases that came from the Sophia Pottery of

Степан Андрусів, День і ніч, із циклу Силуети. / Stepan Andrusiv, Day and Night, from Silhouettes serie, 2017

архітектури України в Києві (1963 р. дістала назву лабораторії художньої кераміки Київського зонального науково-дослідного інституту експериментального проектування (ЗНДІЕП), очолюваної від 1946 р. видатним українським художником-технологом Ніною Федоровою.

Заново відкрита європейцями краса японської та китайської глазурі на початку ХХ ст. стимулювала технологів-хіміків середини ХХ ст. до розкриття таємниці виготовлення фарб. У Софійській гончарні технолог-художник Н. Федорова створила численні фарби і глазурі, які відіграли значну роль у розвитку нового типу декору сучасної кераміки України. Саме їй належить заслуга у проведенні унікальних дослідів у майстерні, яка була розташована на території Софійського собору в Києві. Цікавим здобутком було винайдення і використання полив і фарб, які після випалення давали специфічні ефекти, властиві китайській і японській кераміці, але при цьому мали виразне національно-романтичне забарвлення "українського національного стилю". Саме Н. Федорова вперше створила і застосувала глазурі та емалі відновного вогню, розробила кристалічні, матові декоративні покриття для майоліки, відродила рецептуру глазурі "бичача кров", винайдену давньо-китайськими майстрами на основі поєднання міді та срібла, яка стала візитівкою керамістів ЗНДІЕП.

У тонко люстрованих вазах, тарелях, сувенірних виробках з яскраво вираженими українськими народностильовими формотворчими засадами, завдяки налагодженому Н. Федоровою відновлювальному випалу окисами металів, народжувалися небачені кольорові ефекти, якими у свій час дивували художники ар нуво: яскравий приклад того, як формування художнього образу цілком залежить від властивостей використовуваного матеріалу. Фантастичні кольори посудин виникали у процесі випалу, що давало можливість відмовитися від ліпних прикрас, віддаючи перевагу колористичним нюансам.

У другій половині ХХ ст. сформувалися спільні, характерні для продукції лабораторії ознаки: в інтерпретації пластичного вирішення характерних народних гончарних форм, у стилізації та узагальненості рослинного орнаменту, у вишуканості кольорової гами перламутрово-червоних, -блакитних, -зелених, у принциповій зорієнтованості на українське народне мистецтво, що дають нам змогу і сьогодні безпомилково вирізнити вироби Софійської гончарні, переважна більшість яких збереглася у фондах Національного музею українського народного декоративного мистецтва в Києві.

Художники Софійської гончарні, а пізніше відділу монументально-декоративного мистецтва ЗНДІЕП, вдихнули нове життя і в консервативні форми керамічної плитки, створюючи великомасштабні монументальні панно в техніці розпису поливами й емалями – те, що за доби модерну зробили майстри архітектурного бюро І. Левинського у Львові у поліхромних керамічних облицюваннях фасадів – у розписних

the Academy of Architecture of Ukraine in Kyiv, which in 1963 was named the Laboratory of Ceramics Art of the Kyiv Zonal Research Institute of Experimental Design (Kyiv ZRIED), headed since 1946 by Nina Fedorova, an outstanding Ukrainian artist-technologist.

Europeans rediscovered the beauty of Japanese and Chinese glaze in the early twentieth century. It stimulated technologists-chemists of the middle twentieth century to reveal the secret of making paints. Numerous paints and glazes were created in the Sophia Pottery by technologist-artist Nina Fedorova, which played a significant role in the development of a new type of decor in modern Ukrainian ceramics. She deserved credit for conducting unique experiments in the workshop, which was located on the territory of St. Sophia Cathedral in Kyiv. An interesting achievement was the invention and production of enamels and paints, which after firing gave specific effects typical of Chinese and Japanese ceramics, but at the same time had a distinct national-romantic colour of the "Ukrainian national style". N. Fedorova was the first to create and apply glazes and enamels of restorative fire, developed crystalline, matte decorative coatings for majolica, revived the recipe for "bull's blood" glaze, developed by ancient Chinese craftsmen on the basis of a combination of copper and silver, which became the hallmark of Kyiv ceramists from ZRIED.

In finely lustrated vases, plates, souvenirs with pronounced Ukrainian folk-style shaping principles, thanks to the restorative firing with metal oxides established by Fedorova, unprecedented colour effects were born, which at one time amazed Art Nouveau artists: a striking example of how the formation of an artistic image depends entirely on the use properties of the material. Fantastic colours of vessels arose in the process of firing, which made it possible to abandon stucco ornaments, preferring colour nuances.

In the second half of the twentieth century, some common features, characteristic of laboratory products, were formed: in the interpretation of the plastic solution of characteristic folk pottery forms, in the stylisation and generalisation of floral ornaments, in the sophistication of the colour scale of red pearl, blue pearl, green pearl, in the principled focus on Ukrainian folk art, which allow us today to unmistakably distinguish the products of Sophia Pottery, the vast majority of which were preserved in the funds of the National Museum of Ukrainian Folk Decorative Art in Kyiv.

Artists of the Sophia Pottery, and later the Department of Monumental and Decorative Arts of Kyiv ZRIED, breathed new life into conservative forms of ceramic tiles, creating large-scale monumental panels in the technique of painting with glazes and enamels – what the masters of the architectural bureau of I. Levynskyi in Lviv did in the Art Nouveau era in their polychrome ceramic facades – in painted majolica panels and decorative inserts. In this regard, let us mention here the ceramic artists and monumentalists from the Kyiv ZRIED O. Hrudzynska, H. Sharay, L. Meshkova, V. Sanina, H. Riumina and others.

Анна Лисик, Весна / Anna Lysyk, Spring, 2017

майолікових панно й декоративних вставках. Згадаємо в цьому контексті художників-керамістів і монументалістів КиївЗНДІЄП О. Грудзинську, Г. Шарай, Л. Мешкову, В. Саніну, Г. Рюмину та ін.

На зламі ХХ–ХХІ ст., як і за доби модерну, який мав принципову настанову на перетворювально-будівничі засади, в Україні починають створювати раритети декоративного мистецтва, в яких стираються межі між скульптурою й утилітарним предметом, пластикою і ужитковим мистецтвом, при цьому предмет стає лише засобом вираження символічного змісту. Саме цю тенденцію підтвердили та яскраво проілюстрували дві всеукраїнські виставки в Центральному будинку художника в Києві "Сучасне "мистецтво вогню" України (кераміка, скло, метал)" у 2015-му і 2018 роках, які вперше організувала секція декоративно-прикладного мистецтва Київської організації Національної спілки художників України (НСХУ) не тільки за доби Незалежності, а й за довгі радянські часи.

Перша великомасштабна виставка 2015 р., що нараховувала 450 творів 130-ти авторів, стала результатом довгої і напруженої, але водночас, як виявилось, плідної та перспективної праці команди кураторів – членів НСХУ В. Балибердіна (голови секції декоративно-прикладного мистецтва КОНСХУ, ініціатора й організатора виставки, куратора розділу "Метал"), З. Чегусової (куратора-координатора виставки), М. Галенка (куратора розділу "Кераміка"),

At the turn of the twentieth-twenty-first centuries, as well as in the Art Nouveau era, which had a fundamental guideline on the transformative-building principles, rarities of decorative art began to be created in Ukraine, blurring the boundaries between sculpture and utilitarian object, plastics and applied arts, while the object becomes only a means of expressing symbolic meaning. This trend was confirmed by vividly illustrated by the two all-Ukrainian exhibitions "Contemporary "Art of Fire" of Ukraine (ceramics, glass, metal)" in 2015 and 2018 held in the Central House of Artists in Kyiv, which were first organised by the section of decorative and applied arts of the Kyiv Organisation of the National Union of Artists of Ukraine (NUAU) not only during the Independence era, but also during the long Soviet times.

The first large-scale exhibition in 2015, numbering 450 works by 130 authors, was the result of a long and intense, but at the same time, fruitful and promising work of a team of curators – members of the NUAU V. Balyberdin (head of the section of decorative and applied arts of the Kyiv Organisation of NUAU, initiator and organiser of the exhibition, curator of the "Metal" section), Z. Chegusova (curator-coordinator of the exhibition), M. Halenko (curator of the "Ceramics" section), S. Kadochnikov (curator of the "Glass" section), the staff of the Directorate of Art Exhibitions (DAE) of NUAU, in particular the Deputy Director of DAE O.

Tsybul'skyi, and, most importantly, many surprisingly talented artists of older and middle generations, student artistic youth from different cities of Ukraine – Kyiv, Lviv, Poltava, Kharkiv, Cherkasy, Khmelnytskyi, Lutsk, Uzhhorod, Chernivtsi, Ternopil and even Sloviansk, Donetsk, and Simferopol.

The exhibition, which formed at an area of 700 square meters a harmonious exposition of numerous three-dimensional compositions, decorative panels and vessels, art objects in various techniques of moulded and pottery ceramics, blown glass, stained glass, hammered metal, jewellery art was quite different from previous vernissages of decorative and applied arts of the NUAU. First of all, it was prepared within the framework of a certain art concept, in the context of which the motto of the exhibition was determined, which sounded "Emancipation, reform, innovation", together with the criteria of approach to works of art: "figurative and plastic novelty and artistic quality of handicrafts", with the view of which the works of artists were selected for the exhibition.

The concept, which suggested the name of the exhibition (the author of the concept Z. Chegusova), declared that the "mixed and contradictory in aesthetic and cultural terms turn of the XX-XXI centuries to some extent echoes the "turn" of the XIX-XX centuries with its mixture of epochs and cultures, a collage of decadence and intellectual art, which was the Art Nouveau era. And the upcoming exhibition in 2015 is able to draw some visual parallels."

We must admit that the idea was quite interestingly embodied in contemporary works of the First All-Ukrainian Exhibition of "Art of Fire" of Ukraine,

С. Кадочнікова (куратора розділу "Скло"), колективу Дирекції художніх виставок (ДВХ) на чолі з І. Волощуком, зокрема заступника директора ДВХ О. Цибульського, а головне, – численних, напроцуд талановитих художників старшої і середньої генерації, студентської мистецької молоді з різних міст України – Києва, Львова, Полтави, Харкова, Черкас, Хмельницького, Луцька, Ужгорода, Чернівців, Тернополя і навіть Слов'янська, Донецька, Сімферополя.

Виставка, що утворювала на площі 700 кв. м гармонійну експозицію з численних об'ємно-просторових композицій, декоративних панно й посудин, артоб'єктів у різних техніках ліпленої та гончарної кераміки, гутного скла, вітража, кованого металу, ювелірного мистецтва, доволі відрізнялася від попередніх вернісажів декоративно-ужиткового мистецтва НСХУ. Передусім тим, що вона готувалась у межах певної мистецтвознавчої концепції, у контексті якої було визначено девіз виставки – "Емансипація, реформа, новація", а також критерії підходу до творів – "образно-пластична новітність і художня якість рукотворності", під кутом яких і відбиралися роботи на виставку.

Концепція, яка підказала і назву виставки (автор концепції – З. Чегусова), було задекларовано, що "міксований та суперечливий в естетично-культурному відношенні злам ХХ–ХХІ ст. певною мірою перегукується з "поворотом" ХІХ–ХХ ст. з його змішуванням епох і культур, колажем декадансу й інтелектуального мистецтва, якою була доба модерну. І майбутня виставка 2015 р. здатна провести певні візуальні паралелі".

Треба визнати, що ідея отримала доволі цікаве втілення у сучасних творах Першої всеукраїнської виставки "Мистецтва вогню" України, незважаючи на те, що художньо-стилістично творчість сучасних митців мало чим пов'язана з "belle époque" – мистецтвом "fin de siècle". Проте здатність українських майстрів художньої кераміки, скла, металу кінця ХХ – початку ХХІ ст., як і аналогічна готовність художників, дизайнерів, архітекторів, декораторів доби модерну, до сміливого прийняття нетривіальних форм і мотивів споріднюють їх.

У творах знаних і ще зовсім молодих українських митців, що взяли участь в цьому артпроекті в Будинку художника, позначився новий виток тріади, проголошеної саме стилем модерн – "емансипація, реформа, новація": кожний із сучасних українських майстрів кераміки, скла, металу дуже індивідуально, у своєму авторському стилі вирішував завдання свого часу, поставлене ще колосами епохи модерну, що полягало в постійному занурюванні в нескінченне багатоманіття форм і барв, втілених у неповторних пластичних образах.

Могутні потенційні можливості глини неначе "вибухнули" на цій виставці дивоглядною свободою творчості професійних керамістів. Вельми цікавою в розмаїтості новаторських пошуків у руслі класичного модернізму та постмодернізму видавалася доволі

Володимир Балабердин, Та, що танцює на хмаринці
Volodymyr Balaberdy, Dancing on a Cloud, 2018

despite the fact that the artistic and stylistic work of contemporary artists had little to do with "belle époque" – the art of "fin de siècle". However, the ability of Ukrainian masters of art ceramics, glass, metal of the late twentieth - early twenty-first centuries, as well as the similar readiness of artists, designers, architects, decorators of the Art Nouveau era to boldly accept non-trivial shapes and motifs, make them related.

In the works of famous, but still very young Ukrainian artists who took part in this art project in the Artist's House, a new round of the triad, proclaimed precisely the Art Nouveau style – "emancipation, reform, innovation": each of the modern Ukrainian masters of ceramics, glass, metal very individually in their author's style solved the problem of their time, set by the ears of the Art Nouveau era, which consisted in a constant immersion in the infinite variety of shapes and colours embodied in unique plastic images.

The powerful potential of clay seemed to have "exploded" at this exhibition with an amazing freedom of creativity of professional ceramists. Very interesting in the variety of innovative searches in the line of classical modernism and postmodernism seemed quite "emancipated" author's artistic (or "art") ceramics of the "Lviv school", who in different decades were educated at the Lviv National Academy of Arts (LNAA – in the past Lviv State Institute of Applied and Decorative Arts). They are first of all ceramists from Lviv – A. Lysyk,

"емансипована" авторська художня (чи "артівська") кераміка представників "львівської школи", які в різний час здобували освіту у Львівській національній академії мистецтв (ЛНАМ, раніше – Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва). Це, насамперед, керамісти-львів'яни А. Лисик, Т. Павлишин-Святун, С. Андрусів, О. Безпалків, Т. Береза, Г. Ошуркевич, І. Береза, Л. Рось, О. Рось, О.-Г. Липа, В. Боднарчук, Г. Чавус, І. Марко, Л. Богуславська, М. Вахняк, які скеровують свої пошуки в річищі новітніх абстрактно-декоративних чи фігуративних образів або побудови творів на доволі традиційних, проте значно трансформованих формах посудин.

Вражали візуально-пластичними формами на граничному порубіжжі реальної та ірреальної образності напрочуд тонкостінні, незважаючи на масивні форми, вази-скульптури А. Лисик ("Суха квітка" і "Осіньні дерева"), що ніби помережані ювелірно вишуканими графічними розписами з магічними знаками "скельних рисунків": неяскраві за палітрою, проте виразні за пластикою, за складними рукотворними фактурами.

Намагалася зруйнувати стереотип уявлення про глину і Т. Павлишин-Святун. Завдяки її майстерному володінню методом мереживної пластики, глина в її нестандартних модульних структурах, з яких авторка утворює цікаві просторові композиції, збагачується такими якостями як прозорість і багатоплановість (декоративні композиції "Круговерть", "Терикони"). Визнаємо, що львівська професійна кераміка, якій на зламі ХХ–ХХІ ст. властиве надзвичайно виразне сучасне образне мислення, стала чудовою окрасою експозиції виставки.

З позицій фантазійності та креативності художньо-формальних вирішень уваги заслуговували роботи випускників ЛНАМ 1990-2000-х рр., які творчо працюють в інших містах України, проте залишаються відданими "львівській традиції". Це енергетичні твори з несподіваними пластичними і кольоро-графічними зіставленнями В. Хижинського, О. Дворак-Галік, Ю. Мусатова, О. Івасьо з Києва, І. Фізера (молодшого) із Черкас.

Те саме стосувалося і розділу виставки "Художнє скло", який було теж сформовано переважно витворами випускників і студентів кафедри художнього скла ЛНАМ. Так "огромом" своїх оригінальних творів вразив київський художник, куратор згаданого розділу С. Кадочников, який представив десять високохудожніх творів у авторських техніках кольорового скла, гути, кришталю з прийомами гравірування, матування тощо.

Декоративна склопластика викладачів і студентів ЛНАМ, а також недавніх випускників цього славетного навчального закладу, які гідно презентували мистецькі досягнення сучасного львівського скла на цій потужній всеукраїнській виставці, викликали велике зацікавлення і з боку професійних художників – членів Спілки, і пересічних глядачів. Віддаємо шану фантазії відомих митців-реформаторів – О. Звір,

Т. Pavlyshyn-Sviatun, S. Andrusiv, O. Bezpalkiv, T. Bereza, H. Oshurkevych, I. Bereza, L. Ros, O. Ros, O.-H. Lypa, V. Bodnarchuk, H. Chavus, I. Marko, L. Bohuslavskaya, M. Vakhniak, who directed their search in the stream of the newest abstract-decorative or figurative images, or construction of works on rather traditional, but considerably transformed shapes of vessels.

Surprisingly thin-walled, despite the massive forms A. Lysyk's vases-sculptures ("Dry Flower" and "Autumn Trees") impressed with visual-plastic shapes on the border of real and unreal imagery. They seemed to be riddled with exquisite graphic paintings with magical symbols of "rock drawings": dim in palette, but expressive in plastics, in complex hand-made textures. T. Pavlyshyn-Sviatun also tried to break the stereotype of the idea of clay. Thanks to her masterful mastery of the method of lace plastics, clay in her non-standard modular structures, from which the author forms interesting spatial compositions, is enriched with such qualities as transparency and versatility (decorative compositions "Whirl", "Boney Piles"). We must admit that Lviv professional ceramics, which "at the turn" of the XX-XXI centuries was characterised by extremely expressive modern figurative thinking, had become a wonderful decoration of the exhibition.

From the standpoint of fantasy and creativity of artistic and formal solutions, the works of the LNAA graduates of 1990-2000, who work creatively in other cities of Ukraine, but remain committed to the "Lviv tradition", deserve attention. These are energetic works with unexpected plastic and colour-graphic comparisons by V. Khyzhynskyi, O. Dvorak-Halik, Y. Musatov, O. Ivatio from Kyiv, I. Fizer (junior) from Cherkasy.

The same applied to the section of the exhibition "Glass Art", which was also formed mainly from the works of graduates and students of the Department of Glass Art of the LNAA. Thus, the Kyiv artist, curator of the above-mentioned section S. Kadochnikov, who presented ten highly artistic works in the author's techniques of coloured glass, blown glass, crystal with engraving techniques, matting, etc., impressed with the "hugeness" of his original works.

Decorative glass sculptures of the teachers and students of LNAA, as well as recent graduates of this famous educational institution, who worthily presented the artistic achievements of modern Lviv glass at this powerful all-Ukrainian exhibition, arose great interest from both professional artists – members of the Union, and ordinary viewers. We must pay tribute to the imagination of such famous artists-reformers as O. Zvir, O. Prynada, A. Kurylo, I. Matsievskiy, B. Vasylytsiv, R. Hudyma-Bilous, L. Mandryka, who were and remain the students of the People's Artist of Ukraine, academician at the NAAU, professor, rector of LNAA A. Bokotey – an outstanding Master, Teacher, and Person.

The creative innovations of the gifted young glassmakers, who were already the "students of students" of A. Bokotey, arouse admiration. These are the works by V. Orlov, N. Zvir, N. Oshur,

Володимир Хижинський, Час I / Volodymyr Hyzhynskiy, Time I, 2018

О. Принада, А. Курило, І. Мацієвський, Б. Васильців, Р. Гудима-Білоус, Л. Мандрика, які були й залишаються учнями народного художника України, академіка НАМУ, професора, ректора ЛНАУ А. Бокотєя – видатного Майстра, Вчителя, Людини.

Викликають захоплення і творчі новації обдарованих молодих склярів, які є вже "учнями учнів" А. Бокотєя – це роботи В. Орлова, Н. Звіра, Н. Ошур, Р. Худоби, М. Хомик, Л. Литвин, В. Грабко, Н. Гайдаш, М. Стернічук, які намагаються йти до ще більш нетрадиційних підходів у використанні скла.

Високої оцінки заслугоували й керамічні шедеври відомих київських майстрів мистецтва "глини і вогню". Основною метою їхньої творчості є самовираження і утвердження неповторної особистості митця. Нескінченною "різнобарвністю" форм реального та ірреального світів з дивовижним поєднанням справжнього і фантазійного, живого і умовного дивували оригінальні об'ємно-просторові й настінні композиції Н. Ісупової ("Чайник-птах", "Туфля-птах", композиція "Присвята М. Примаченко", пласт "Жовтогаряче сонце" тощо). В напрямку асоціативно-зображальної кераміки, тяжіючи до скульптурної пластики ("Три птахи", "Амур", "Пегас", "Океан" тощо), успішно працює популярний київський кераміст М. Галенко – куратор розділу виставки "Художня кераміка".

Оригінальністю мислення, що посилювалося певною парадоксальністю образно-пластичних знахідок, вражали фігуративні твори Ю. Лазаревської (фрагменти проєкту "Ab ovo"), А. Ільїнського (композиції "Київські персонажі", "Король та меніни", "Господиня і служниця" тощо), які гостро висвітлювали філософські категорії "драматичного" і "трагедійно-

Р. Khudoba, М. Khomyk, L. Lytvyn, V. Hrabko, N. Haidash, M. Sternichuk, who try to go to even more unconventional approaches in the use of glass.

Ceramic masterpieces by the famous Kyiv masters of the art of "clay and fire" also deserved high praise. The main purpose of their artistic work is self-expression and affirmation of the unique personality of the artist. N. Isupova's original three-dimensional and wall compositions ("Teapot-bird", "Shoe-bird", composition "Dedication to M. Primachenko", "Orange Sun" board, etc.), amazed with the infinite "variety" of shapes of the real and unreal worlds with an amazing combination of real and fantasy, living and conditional. A popular Kyiv ceramist M. Halenko – curator of the exhibition "Ceramics Art" successfully works in the direction of associative and pictorial ceramics, tending to sculptural plastic art ("Three Birds", "Cupid", "Pegasus", "Ocean", etc.).

Figurative works by Y. Lazarevska (fragments of the project "Ab ovo"), A. Ilinskyi (compositions "Kyiv characters", "King and Meninas", "Mistress and maid", etc.) impressed with the originality of thinking, which was enhanced by a certain paradoxicality of figurative and plastic findings, which sharply highlighted the philosophical categories of "dramatic" and "tragic" that turned the multi-subject compositions of these creators into vivid manifestations of their aesthetic ideas about our time.

The works of the young Kyiv ceramist N. Bohachkova (panels "Freethought", "Exit to the Absolute") were also imbued with philosophical reflections. By artistic means she tries to reveal the idea of free thinking, which she understands as a way to transform a person from the rigidity and fear of his/her own manifestation, stereotypy and triteness of thoughts, actions into the freedom of

Олеся Дворак-Галік, Не будь плаский. / Olesya Dvorak-Halik, Don't be Flat, 2017

го", що перетворювали багатопредметні композиції цих творців на яскраві вияви їхніх естетичних уявлень про сучасність.

Філософськими роздумами були просякнуті твори молоді кийвської керамістки Н. Богачкової (панно "Вільнодумство", "Вихід до абсолюту"). Художніми засобами вона намагається розкрити ідею свободомислення, яку розуміє як шлях трансформації людини від скутості й страху власного прояву, стереотипності й шаблонності думок, дій у свободу розуміння своєї природи та індивідуальності.

Досконалим володінням засобами пластики та кольору і їх гармонійним балансом зачаровували керамічні пласти із серії "Карнавал", пласти-натюрморти кийвської художниці Г. Семенко. Суто індивідуальний стиль з характерною мінімізацією засобів виразності демонстрував у кераміці В. Онищенко, який віртуозно володіє гончарним кругом, тонко відчуває художньо-формальні особливості гончарної пластики, виявляючи глибоке розуміння законів її творення у рафіновано естетських, вертикально витягнутих декоративних вазах.

Першорядною у сучасній професійній кераміці кийвських митців є концепція авторської ідеї та індивідуальний спосіб подання матеріалу, що відчуваємо у творах М. Лампеки, Є. Портнової, Г. Міміношвілі, В. Буткалюка та ін. Досить гучно заявили про себе на виставці керамісти з Полтави: Ю. Багацька (триптих "Осіньне надвечір'я"), І. Гуржій (панно "Плахта"), К. Власова (панно "Ангели натхнення"), С. Журавльов (композиція "Грації"). Цікавим розкриттям концепції

understanding his/her nature and individuality.

Ceramic boards from "The Carnival" series and still life boards by Kyiv artist H. Semenکو enchanted with their perfect mastery of the means of plastics and colour and their harmonious balance. V. Onyschenko, who masters the potter's wheel with consummate skill, subtly feels the artistic and formal features of pottery plastics, showing a deep understanding of the laws of its creation in refined aesthetic vertically elongated decorative vases, demonstrated a purely individual style with characteristic minimisation of means of expression in ceramics.

The concept of the author's idea and the individual way of presenting the material, which we feel in the works by M. Lampeka, Y. Portnova, H. Miminoshvili, V. Butkaliuk and others, is paramount in the modern professional ceramics of Kyiv artists. Ceramists from Poltava broke into the exhibition: Y. Bahatska (triptych "Autumn Evening"), I. Hurzhii (panel "Plakhta"), K. Vlasova (panel "Angels of Inspiration"), S. Zhuravliov (composition "The Graces"). An interesting revelation of the concept of a vessel of arbitrary shape was the decorative vase "Organ Sonata of Marigold" by Poltava novice in ceramics M. Dymydovska.

The Transcarpathian masters of ceramics from Uzhhorod N. Popova, M. Rosul, V. Vinkovskiyi prefer generalised conditional figurative plastic arts. Each of them has a well-recognised author's style, such as M. Rosul, whose professional interest lies in the plane of Ukrainian ethnoarchaism, in the tradition of Trypillia culture, in the symbols of eternal life of the ancient Slavs ("The Great Abduction", "Dreamer").

Ксенія Жижій, Чорне і біле / Ksenia Zhyzhiy, Black and White, 2018

посудини довільної форми вирізнялася декоративна ваза "Органна соната чорнобривця" полтавського початківця в кераміці М. Димидовської.

До узагальнено-умовної фігуративної пластики тяжіють закарпатські майстри кераміки з Ужгорода Н. Попова, М. Росул, В. Вінковський. Кожен з них має добре впізнаваний авторський стиль, як, зокрема М. Росул, професійний інтерес якої лежить у площині української етноархаїки, у традиції трипільської культури, у символах одвічності життя давніх слов'ян ("Велике викрадення", "Замріяний").

Певний асоціативний ряд виникав у процесі сприйняття в експозиції виставки твору відомого художника з Донецька Г. Бєро – його невеличкої керамічної скульптури під назвою "Полонянка" у вигляді зв'язаної по руках і ногах жінки, що лежить, в якій однозначно було втілено стан сучасної України. В аскетизмі художнього вирішення твору зnanого митця зі Слов'янська (Донецька обл.) В. Ковальова "Сніг і попіл" теж було закладено глибоку символіку. Чорно-біла багатопредметна композиція, створена з шамоту на основі форм традиційних бутлів, яких автор позбавив утилітарної буденності й надав знакових якостей, теж сприймалася відлунням трагічної війни на Сході України.

Виставка, яка відкрила світу і "нові імена", переконувала, що для таких молодих українських мистців як С. Галенко, Г. Істоміна, Ю. Олійник, М. Літічевська, В. Залеська, О. Гончаров (Київ), Р. Албул (Хмельницький), А. Беженар (Чернівці), З. Близнюк (Полтава), В. і О. Бєро (Донецьк), А. Літвіненко

A certain associative series arose in the process of perceiving the work of the famous artist from Donetsk H. Bero on the display of the exhibition – his small ceramic sculpture called "Prisoner" in the form of a lying woman bound hand and foot, which clearly embodied the symbol of modern Ukraine. A deep symbolism was also laid in the asceticism of the artistic solution of the work by the famous artist from Sloviansk (Donetsk region) V. Kovaliov "Snow and Ashes". The black-and-white multi-subject composition, created from fireclay based on the shape of traditional bottles, which the author deprived of utilitarian routine and gave these vessels symbolic qualities, was also perceived as an echo of the tragic war in eastern Ukraine.

The exhibition, which presented "new names" to the world, convinced that for such young Ukrainian artists as S. Halenko, H. Istomina, Y. Oliinyk, M. Litichevska, V. Zaleska, O. Honcharov (Kyiv), R. Albul (Khmelnyskyi), A. Bezhenar (Chernivtsi), Z. Blyzniuk (Poltava), V. Bero and O. Bero (Donetsk), A. Litvinenko (OleksAndriya, Kirovohrad region), ceramics art, which originated at the beginning of human civilization, became a boundless field for interesting testing of innovative forms and perspective technological experiments.

The highly artistic works of the founders of the Ukrainian school of hot enamel art O. Borodai (polyptych "Relativity of Time"), V. Khomenko ("The Way to the Stars", "Urban Landscape", etc.), as well as their gifted followers who passionately continue and develop this ancient artistic national tradition, were distinguished by an impressive creative game of reflecting the world through the

(Олександрія Кіровоградської обл.), художня кераміка, яка виникла ще на початку людської цивілізації, стала безмежним полем для цікавого випробування новачійних форм і перспективних технологічних експериментів.

Неймовірною творчою грою відображення світу через призму художнього металу вирізнялися високохудожні твори фундаторів української школи мистецтва гарячої емалі О. Бородає (поліптих "Відносність часу"), В. Хоменка ("Шлях по зорях", "Урбаністичний пейзаж" тощо), а також їх обдарованих послідовників, що натхненно продовжують і розвивають цю давню мистецьку національну традицію. Це У. Федько (диптих "Гра", триптих "Адреси"), Ю. Бородай ("Марійчині квіти", диптих "Зачаровані квіти", "Сині птахи": трагічна загибель цієї художниці змушувала нас нагадати про її талант роботами минулих років, які морально не застаріли), Т. Колечко ("Обрядова магія", "Символи щастя"), С. Колечко (триптих "Передчуття свят"), Т. Ільїна, Л. Мисько, Т. Дреєва-Баркер (триптих "Гербарій гребеня слави" тощо), А. Рябчук ("Ніби забуття").

У власній авторській техніці працює київський майстер художнього металу, куратор цього розділу виставки В. Балибердін, який віддає перевагу монументальним за характером і мінімалістичним за формами силуетно-виразним фігуративним композиціям, що створюються через призму новітнього образного мислення і сміливого творчого експерименту з металом ("Берегиня", "Соняшник щастя", "Риба-плутанка", панно "Козацька зірка" тощо). Саме В. Балибердін виступав також на виставці й у іпостасі ювеліра, чії прикраси, інспіровані орнаментикою доби українського модерну та оздоблені перламутром, кісткою, напівкоштовним камінням,

призм artistic metal. They include U. Fedko (diptych "Game", triptych "Addresses"), Y. Borodai ("Mary's Flowers", diptych "Enchanted Flowers", "Blue Birds": the tragic death of this artist made us remind of her talent with works of the past years, which are by no means morally obsolete), T. Kolehko ("Ritual Magic", "Symbols of Happiness"), S. Kolehko (triptych "Premonition of Holidays"), T. Iliina, L. Mysko, T. Drieieva-Barker (triptych "Herbarium of the Crest of Glory", etc.), A. Riabchuk ("Like Oblivion").

Kyiv master of artistic metal – curator of this section of the exhibition - V. Balyberdin works in his own author's technique. He prefers monumental in nature and minimalist in form silhouette expressive figurative compositions created by him through the prism of the latest figurative thinking and bold creative experiment with metal ("Berehynia", "Sunflower of Happiness", "The Mess Fish", panel "Cossack Star", etc.). V. Balyberdin also spoke at the exhibition as a jeweller, whose jewellery, inspired by the ornaments of the Ukrainian Art Nouveau and decorated with mother-of-pearl, bone, semiprecious stones, was perceived at the exhibition as a subtle interweaving of echoes of the past into the modern world.

Well-known Kyiv jewellers V. Khomenko, R. Usmanov, and A. Sherstiuk demonstrated the highest degree of mastery in the art of jewellery together with their deep professional mastery of its various secrets.

The most important feature of modern "art of fire" (ceramics, glass, metal), which, at the turn of the XX-XXI centuries, largely defines the face of professional decorative art of Ukraine, is the commitment to preserve in this area the best national artistic traditions and, at the same time, actively focus on the latest image-plastic and technical

Андрій Курило, Політ. Мушля. Вітрило. / Andriy Kurylo, Flight. Shell. Sail, 2013

сприймалися витонченим вплетенням відголосків минулого в сучасний світ.

Найвищий ступінь майстерності в ювелірному мистецтві разом з глибоким фаховим володінням різноманітними його секретами продемонстрували відомі київські ювеліри В. Хоменко, Р. Усманов, А. Шерстюк. Найважливішою особливістю сучасного "мистецтва вогню" (кераміки, скла, металу), яке багато в чому на зламі ХХ–ХХІ ст. визначає обличчя професійного декоративного мистецтва України, є прихильність до збереження в цій царині найкращих національних мистецьких традицій і, водночас, активне спрямування до новітніх образно-пластичних і технічних експериментів. Ці принципи вважалися пріоритетними для українських майстрів від доби модерну, яка визначалася спалахом пошуків архітекторів спільно з художниками українського національного стилю і творення "нового мистецтва" початку століття. Виставкові твори таких митців як П. Печорний, М. Галенко, В. Дромарецька, В. Томашевська, Н. Черниченко-Лампека, І. Пастернак (Київ), І. Фізер (старший), Л. Шилімова-Ганзенко (Черкаси), Є. Овчарик (Тернопіль) теж переконували, що одним з найперспективніших шляхів розвитку сучасної української образотворчості залишається синтез стильових рис і образності професійного і народного мистецтва на тлі ясного усвідомлення авторами відмінностей між ними.

Попри всі наявні сьогодні в Україні політичні проблеми, "мистецтво вогню" кримських татар, зокрема неперевершену кримсько-татарську декоративну кераміку з притаманними їй найкращими якостями і народною, і професійною мистецтва минулих епох, ми, як і раніше, зараховуємо до культури України, доказом чого була присутність в експози-

experiments. These principles were considered a priority for Ukrainian masters, starting from the era of Art Nouveau, which was determined by the outbreak of the search by architects together with artists for the Ukrainian national style and the creation of "new art" of the early century. Exhibition works by such artists as P. Pechorny, M. Halenko, V. Dromaretska, V. Tomashevsk, N. Chernychenko-Lampeka, I. Pasternak (Kyiv), I. Fizer (senior), L. Shylimova-Hanzenko (Cherkasy), Y. Ovcharyk (Ternopil) also argued that one of the most promising ways to develop modern Ukrainian art remains the synthesis of stylistic features and imagery of professional and folk art against the background of a clear awareness of the differences between them by the authors.

Despite all the current political problems in Ukraine, we still refer the "art of fire" of the Crimean Tatars, in particular the unsurpassed Crimean Tatar decorative ceramics with its inherent best qualities of both folk and professional art of past eras, to the culture of Ukraine. Its proof was the presence at the exhibition of picturesque, masterfully ornamented works of the famous ceramist from Simferopol R. Skybin (panel "Family Tree", dishes "Sunny City", "Home-fire", "Haitarma"), as well as decorative plates of his compatriot M. Kurukcha.

The second all-Ukrainian exhibition "Contemporary Art of Fire of Ukraine. Ceramics, Glass, Metal" also took place in the exhibition halls of the multi-meter third floor of the Central House of Artists of the NUAU in Kyiv in 2018. Once again, the curatorial art event vividly presented a variety of handcrafted three-dimensional compositions, decorative vessels, art objects in moulded ceramics and pottery, panels

Аліна Набока, Північне море. Червоне. Чорне море / Alina Naboka, North Sea. Red. Black Sea, 2017

ції мальовничих, віртуозно орнаментованих творів відомого кераміста із Сімферополя Р. Скибіна (панно "Сімейне древо", тарелі "Сонячне місто", "Домашнє вогнище", "Хайтарма"), а також декоративних тарелів його землячки М. Курукчі.

Друга всеукраїнська виставка "Сучасне мистецтво вогню України. Кераміка, скло, метал" так само відбулася у виставкових залах просторого третього поверху ЦБХ НСХУ в Києві 2018 р. І знову кураторська художня імпреза яскраво презентувала найрізноманітніші рукотворні об'ємно-просторові композиції, декоративні посудини, артоб'єкти в техніках ліпленої та гончарної кераміки, панно в техніці художньої емалі, металеву скульптурну пластику, кування, ювелірне мистецтво, художнє скло, вітражі. Ця, без перебільшення, унікальна для ЦБХ НСХУ за своїм розмахом виставка презентувала 370 творів "мистецтва вогню". Робота тієї ж команди кураторів переконливо довела, що "мистецтво вогню" за минулі три роки не тільки "не згасло", а, навпаки, запалило внутрішнім горінням і творчим піднесенням митців усіх генерацій від 22-х до 79 років – 120 учасників з різних міст України: Києва, Львова, Полтави, Лубен, Дніпра, Запоріжжя, Одеси, Луцька, Ужгорода, Тернополя, Слов'янська, Донецька, Сімферополя, які в експозиції продемонстрували нескінченне багатоголосся форм і барв, утілених у новаторських пластичних образах у матеріалах кераміки, скла, металу. Треба віддати належне сфері авторської (чи артівської) кераміки, яка лідирувала за кількістю шедеврів на Другій всеукраїнській виставці "мистецтва вогню". Дивовижно відтворювали навколишній та ірреальні світи, викликаючи в уяві глядача безмежний асоціативний ряд, фігуративні й абстрактно-декоративні роботи пристрасних і завзятих, "з вогником" творців-керамістів – Н. Ісупова, В. Хижинський, М. Галенко, О. Дворак-Галік, А. Ільїнський, Г. Міміношвілі, Ю. Мусатов, А. Кириченко, Є. Портнова, Ю. Войтович, В. Томашевська, Т. Зайцева, Н. Черниченко-Лампека, М. Лампека, Л. Нагірняк, В. Буткалюк, В. Онищенко, О. Томашевський (Київ); віртуози професійної кераміки із беззаперечним мистецьким авторитетом А. Лисик, С. Андрусів, В. Боднарчук, Т. Павлишин-Святун, І. Береза (Львів), Є. Овчарик (Тернопіль), В. Ковальов (Слов'янськ Донецької обл.), В. Бєро, Г. Бєро (Донецьк), Р. Скибін (Сімферополь), М. Росул, В. Вінковський (Ужгород), Д. Вовк, Ю. Багацька, К. Власова (Полтава) та інші. Надзвичайно представницькою в експозиції сприймалася колекція живописної художньої емалі в масштабних панно, які міцно "тримали" стіни просторих залів, таких знаних майстрів, що досконало володіють цією складною технікою, відомою від доби Київської Русі, як О. Бородай, У. Федько, М. Ніколаєв, Т. і С. Колечки, Т. Турдієва, Т. Ільїна, А. Рябчук, Л. Мисько, Т. Дреєва-Баркер, І. Пастернак (Київ), А. Набока (Дніпро), С. Марчук (Запоріжжя). Доволі різнобічно виступили в артпроекті майстри художнього металу В. Балибердін (Київ),

in the technique of artistic enamel, metal sculpture plastics, forging, jewellery, glass art, stained glass. Without exaggeration, this exhibition, unique for the Central House of Artists of the NUAU by its scope, presented 370 works of "art of fire". The work of the same team of curators convincingly proved that the "art of fire" over the past three years not only "died out", but, on the contrary, ignited with the inner burning and creative uplift the artists of all generations aged 22 to 79 – 120 participants from different cities of Ukraine: Kyiv, Lviv, Poltava, Luben, Dnipro, Zaporizhzhia, Odesa, Lutsk, Uzhhorod, Ternopil, Sloviansk, Donetsk, Simferopol, who demonstrated at the exhibition the endless polyphony of shapes and colours embodied in innovative plastic images in the materials of ceramics, glass and metal. We must pay tribute to the area of author's (or art's) ceramics, which was in the lead in the number of masterpieces at the second all-Ukrainian exhibition "Art of Fire". Surrounding and unreal worlds were wonderfully recreated, evoking in the viewer's mind an infinite associative series, figurative and abstract-decorative works of such passionate and zealous ceramists-creators "with fire" as N. Isupova, V. Khyzhynskiy, M. Halenko, O. Dvorak-Halik, A. Iliinskiy, H. Miminoshvili, Y. Musatov, A. Kyrychenko, Y. Portnova, Y. Voitovych, V. Tomashevskaya, T. Zaitseva, N. Chernychenko-Lampeka, M. Lampeka, L. Napirniak, V. Butkaliuk, V. Onyschenko, O. Tomashevskiy (Kyiv); as virtuosos of professional ceramics with undisputed artistic authority A. Lysyk, S. Andrusiv, V. Bodnarchuk, T. Pavlyshyn-Sviatun, I. Bereza (Lviv), H. Ovcharyk (Ternopil), V. Kovaliov (Sloviansk, Donetsk region), (V. Biero, H. Biero) (Donetsk), R. Skybin (Simferopol), M. Rosul, V. Vinkovskiy (Uzhhorod), D. Vovk, Y. Bahatska, K. Vlasova (Poltava) and others. Extremely representative on the display was a collection of picturesque artistic enamel in large panels, which firmly "held" the walls of spacious halls, of such well-known masters who are well versed in this complex technique, known since the days of Kyivan Rus, as O. Borodai, U. Fedko, M. Nikolaiev, T. and S. Kolechko, T. Turdyieva, T. Iliina, A. Riabchuk, L. Mysko, T. Dreieva-Barker, I. Pasternak (Kyiv), A. Naboka (Dnipro), S. Marchuk (Zaporizhzhia). Masters of artistic metal performed quite variously in the art project: V. Balyberdin (Kyiv), R. Romanyshyn, Y. Mysko (Lviv), O. Kyrylenko (Odesa), demonstrating their author's innovations in metal plastics; O. Filevych, A. Boliukh (Lviv), surprising by the non-standard image-plastic solutions in forging; V. Balyberdin, V. Dreiev, A. Boliukh, offering a diverseness of styles in jewellery. From the standpoint of fantasy nature of artistic and formal solutions and the quality of handicrafts, the works of frosted crystal and blown glass by the famous in Ukraine and abroad glass artists S. Kadochnikov and V. Dudin from Kyiv (the latter,

Володимир Балабердин, Народження хвилі / Volodymyr Balaberdyn, Birth of Wave, 2014

Р. Романишин, Ю. Мисько (Львів), О. Кириленко (Одеса), демонструючи свої авторські новації в металопластичі; О. Філевич, А. Болюх (Львів), дивуючи нестандартністю образно-пластичних вирішень у куванні; В. Балибердін, В. Дреев, А. Болюх, пропонуючи різноплановість стилів у ювелірному мистецтві. З позицій фантазійності художньо-формальних вирішень і якості рукотворення заслужували на увагу твори з матованого кришталю і гутного скла відомих в Україні та поза її межами художників-склярів С. Кадочнікова і В. Дудіна з Києва (останній, на жаль, за кілька місяців до відкриття виставки пішов із життя – 27 березня 2018 р.), а також креативних вітражистів О. Шевченка і Н. Парщик зі Львова. Ліризму експозиції певною мірою додали яскраві фігуративні вітражі Н. Каревої-Готьє з Києва.

Було надзвичайно прикро, що на виставці 2018 р. несподівано для кураторів "узляла паузу" зазвичай творчо активна і мобільна кафедра художнього скла ЛНАМ під орудою професора О. Звіра і не продемонструвала вдруге того "вибуху" потенційних можливостей гутного скла, яким приголомшила киян в експозиції Першої всеукраїнської виставки "Мистецтва вогню" 2015 року. Проте особливою втіхою для кураторів (водночас вони були й організаторами проекту, членами виставкому, авторами експозиції, художниками-учасниками) було відкриття, завдяки виставці, "нових імен" обдарованої молоді, яка невтомно шукає і знаходить своє гідне місце в "мистецтві вогню" і, таким чином, сприяє загальному розвитку цієї оригінальної мистецької ділянки в сучасній національній культурі України.

У цьому контексті слід відзначити вихованців ЛНАМ – А. Чавус, К. Жижий, Б. Голець, А.-М. Роман, А. Шніцер, А. Кияниця, Н. Собко, Н. Пігула (кафе-

unfortunately, passed away a few months before the opening exhibition – on March 27, 2018), as well as creative stained glass artists O. Shevchenko and N. Parshchuk from Lviv deserved the attention. To a certain extent, the bright figurative stained-glass windows by N. Karieva-Gauthier from Kyiv added to the lyricism of the exposition.

It was extremely unfortunate that at the 2018 exhibition, the usually creative and mobile glass art department of LNAA under the direction of Professor O. Zvir "took a break" unexpectedly for the curators, and did not demonstrate for the second time the "explosion" of potential possibilities of blown glass, which stunned Kyiv residents in the exposition of the First All-Ukrainian Exhibition "Art of Fire" in 2015. However, a special consolation for the curators (at the same time they were the organisers of the project, members of the exhibition, authors of the exhibition, artists-participants "in one person") was the discovery, thanks to the exhibition, of "new names" of talented young people who tirelessly seek and find their rightful place in the "art of fire", and thus contribute to the general development of this original artistic area in the modern national culture of Ukraine. Therefore, I must mention such students of the LNAA as A. Chavus, K. Zhyzhii, B. Holets, A.-M. Roman, A. Shnitser, A. Kyianytsia, N. Sobko, N. Pihula (Department of Ceramics Art); such graduates of the M. Boichuk Kyiv State Academy of Decorative-Applied Arts and Design, National Academy of Visual Arts and Architecture and other Kyiv universities such as M. Kuzmenko, M. Litichevska, L. Fedorenko, D. Yakovyshyn, H. Bepalko, S. Hibalenko, A. Tomashivska, V. Khaidurova, I. Hubska, V. Kornienko, Z. Rossypchuk, in whose works we see an active focus on the latest

дра художньої кераміки); випускників КДІДПМД ім. М. Бойчука, НАОМА та інших київських вишів – М. Кузьменко, М. Літчевська, Л. Федоренко, Д. Яковичин, Я. Беспалько, С. Гібаленко, А. Томашівська, В. Хайдурова, І. Губська, В. Корнієнко, Ж. Россипчук, у творчості яких спостерігаємо активне спрямування до новітніх образів і технічних експериментів, а також тяжіння до сміливого прийняття нетривіальної пластики. Це означає, що виставка, як і загалом "мистецтво вогню" в Україні, мають великі перспективи.

Було б несправедливим не помітити того факту, що на зламі ХХ-ХХІ ст. у "мистецтві вогню" відкрився певний новий, найвищою мірою індивідуалізований тип художника-універсала, який досить яскраво виявив себе в Україні. Так було і на зламі ХІХ-ХХ ст., коли європейський мистецький Олімп освітили численні зіркові імена. Попри всі проблеми і в українській культурі, і в суспільстві, сьогодні українське "мистецтво вогню", з притаманними йому найкращими якостями і народно-го, і професійного мистецтва минулих епох, зокрема й доби модерну, можна позиціонувати як вдалий сплав традиційних і новаційних ідей, абсолютно адаптований до сучасного європейського художнього процесу, і саме декоративне мистецтво гідне репрезентувати Україну на усіх світових рівнях, у чому мені особисто пощастило переконаватися у Франції, Німеччині, США.

images and technical experiments, as well as the tendency to boldly accept non-trivial plastic art. And this is a great consolation! This means that the exhibition, as well as the "art of fire" in general in Ukraine in the future have provisions for far-sighted prospects.

It would be unfair not to notice the fact that at the turn of the XX-XXI centuries a new, highly individualised type of universal artist opened in the "art of fire", which quite vividly manifested itself in Ukraine. That happened at the turn of the XIX-XX centuries when the European Olympus was illuminated by numerous star names. Despite all the problems in Ukrainian culture and society, today the Ukrainian "art of fire", with its inherent best qualities of both folk and professional art of past eras, including the era of Art Nouveau, can be positioned as a successful fusion of traditional and innovative ideas, absolutely adapted to the modern European artistic process, and the decorative art itself is worthy of presenting Ukraine at all global levels, what I personally was lucky to see in France, Germany, USA.

Марианна Хомик, Інтелектуальний колапс
Marianna Khomyk, Intellectual Collapse, 2014

В'ячеслав Дудін, Скло-грама бесіди / Vyacheslav Dudin, Glass-gramm of Speech, 2013

1. Аполлон. Изобразительное и декоративное искусство. Архитектура : Терминологический словарь / под. общей ред. А. М. Кантора. Москва : Эллис лак, 1997. 736 с.
2. Бірюльов Ю. О. Мистецтво львівської сецесії. Львів : Центр Європи, 2005. 184 с.
3. Власов В. Г. Стили в искусстве. Словарь имен А – Л. Том 1. СПб. : Кольна, 1995. 543 с.
4. Власов В. Г. Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. Т. 4. СПб : Лига, 2001. 831 с.
5. Голубець О. Декоративна кераміка фірми І. Левинського в збірках Музею етнографії та художнього промислу НАН України. *"Наукові читання пам'яті Святослава Гординського.: Святослав Гординський і актуальні проблеми історії українського мистецтва"* / за ред. І. Голода. Львів, 1995. Вип. 1.
6. Горюнов В. С., Тубли М. П. Архитектура эпохи модерна. Концепции. Направления. Мастера. СПб. : Стройиздат, С-Петербургское отделение, 1992. 360 с.
7. Кара-Васильева Т. В. Круглий стіл "Стиль модерн у процесі розвитку українського народного та декоративного мистецтва (на матеріалах виставки з колекції МУНДМ)". МУНДМ, 5 жовтня 2007. Київ : ТОВ "ХІК", 2008. С. 10-12.
8. Кара-Васильева Т. Стиль модерн в Україні. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 215 с.
9. Нога О., Шмагало Р. Між Сходом і Заходом. Кераміка Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. в контексті міжнародних зв'язків. Львів : Логос, 1994. 120 с.
10. Романова Т. О. Круглий стіл "Стиль модерн у процесі розвитку українського народного та декоративного мистецтва (на матеріалах виставки з колекції МУНДМ)". МУНДМ, 5 жовтня 2007. Київ : ТОВ "ХІК", 2008. С. 6-10.
11. Сарабьянов Д. В. Стиль модерн. Истоки. История. Проблемы. Москва : Искусство, 1989. 394 с.
12. Турчин В. Социальные и эстетические противоречия стиля модерн. Вестник Московского университета. 1977. №6. С. 68-75.
13. Фар-Беккер Г. Искусство модерна. KONEMANN, 2004. 425 с.
14. Чегусова З. А. Трансформація образу в професійному декоративному мистецтві України 80-90-х рр. ХХ століття. *Зб. наук. праць "Міст"*. Вип. 1. Київ, 2003. С. 229-241.
15. Чегусова З. Художнє скло і художня кераміка ("мистецтво вогню") України другої половини ХХ – початку ХХІ століття в аспекті впливу стилю модерн. *Українське мистецтвознавство. Матеріали, дослідження, рецензії*. Київ : ІМФЕ, 2010. Вип. 10. С. 42-49.